

PROVOCĂRI ȘI REZULTATE PE TERMEN LUNG PENTRU BUNĂSTAREA ȘI DEZVOLTAREA POPULAȚIEI

Mariana BUCIUCEANU-VRABIE[©], doctor în sociologie, conf.cercet.,
Centrul de Cercetări Demografice al INCE, Republica Moldova

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cdr.2019.14-02>

JEL Classification: I24, I32, I38.

Articolul pune în atenție succesele și provocările Republicii Moldova în dezvoltarea populației, abordate prin prisma unor instrumente internaționale de măsurare a calității capitalului uman precum, Indicele Capitalului Uman; Indicele Dezvoltării Umane; Indicele Competitivității Globale ș.a. S-a pus accentul pe evaluarea dinamicii din ultimii cinci ani, precum și pe analiza comparativă cu unele țări din regiune a indicatorilor compoziți ce măsoară eficiența investițiilor în populație. Menționăm, în condițiile progresului tehnologic rapid, dar și a schimbărilor demografice, investițiile în populație devin un imperativ ce schimbă natura muncii umane. Din rezultatele analizei se constată că în poșida acțiunilor realizate în domeniu, Republica Moldova continuă să înregistreze cei mai mici indicatori, printre țările Europei de Est, la capitolul dezvoltarea populației, calitatea și valorificarea potențialului uman. Țara dezvoltă doar 62% din capitalul său uman și are un potențial competitiv scăzut (doar 57%), iar printre principalele provocări pe termen lung rămân itemii fundamentali: sănătatea populației, calitatea educației, funcționalitatea pieței muncii, infrastructura și bunăstarea populației.

Cuvinte-cheie: capital uman, bunăstare, calitatea vieții, inegalitate, sărăcie

The article is focussed on the successes and challenges of the Republic of Moldova in the population development, addressed through the international instruments for measuring the quality of human capital, such as Human Capital Index; Human Development Index; Global Competitiveness Index. An evaluation of the composite indicators that measure the efficiency of investments in the population was done. The dynamics of the last five years, as well a comparative analysis accorss countries in the region was emphasized. In the conditions of rapid technological progress, but also of demographic changes, investments in the population become an imperative that changes the nature of human work. The results of the analysis show that despite the actions carried out in the field, Republic of Moldova continues to record the lowest indicators among the countries of Eastern Europe in terms of population development, quality and capitalization of human potential. The country develops only 62% of its human capital and has a low competitive potential (only 57%). Meanwhile among the main long-term challenges remain the fundamental elements: population health, quality of education, labor market functionality, and the infrastructure and population well-being.

Key words: human capital, welfare, wellbeing, inequality, poverty

Potențialul socioeconomic al țării este în corelare directă cu nivelul de educație, starea de sănătate a populației și cu bunăstarea comunității în care locuiește. Îmbunătățirea abilităților, ameliorarea sănătății, extinderea cunoștințelor și creșterea durabilității - adică creșterea calității capitalului uman - sporește productivitatea persoanei, făcând-o mai flexibilă și mai pregătită pentru inovare. Importanța investițiilor în populație crește excesiv sub influența rapidă a progresului tehnologic, ce schimbă natura muncii umane. Totodată, investițiile în populație permit oamenilor accesarea standardelor înalte de bunăstare, aducând și o contribuție în viața societății la orice vârstă.

[©] Mariana Buciuceanu-Vrabie, buciuceanuvrabie@gmail.com

La nivel global, ca instrumente relativ sigure de măsurare a rezultatelor în domeniul dezvoltării populației din perspectivă calitativă și cartografierea provocărilor pentru aceasta, s-au evidențiat o serie de indicatori internaționali ca un compromis dintre comprehensiv și măsurabil: Indicele Capitalului Uman; Indicele Dezvoltării Umane; Indicele Competitivității Globale ș.a.

În clasamentele internaționale, Republica Moldova, în pofida acțiunilor realizate în domeniu, a rămas cu cei mai mici indicatori la capitolul resurse umane, calitatea și valorificarea lor.

Începând cu anul 2017, Indicele Capitalului Uman (HCI), aplicat în evaluarea resurselor umane și a performanțelor atinse, vine cu modificări notabile care vizează eficientizarea conceptelor - cheie și o mai bună percepere a factorilor care determină dezvoltarea calitativă a capitalului uman. Spre deosebire de anul 2016, precum și anii anteriori, unde principalii piloni de calcul ai HCI erau *educația* și *ocuparea* capitalului uman, cu o largă varietate de indicatori, în ultima ediție (anul 2017), Indicele Global al Capitalului Uman evaluează gradul în care țările și-au optimizat capitalul uman în beneficiul economiei și al indivizilor săi, aranjându-le pe o scară de la 0 (cel mai prost) la 100 (cel mai bun), în baza a patru piloni tematici (sub-indici) – *Capacitate*, *Implementare*, *Dezvoltare* și *Know-how*, și cinci grupuri de vârstă (sau generații): 0-14 ani; 15-24 ani; 25-54 ani; 55-64 ani; și 65 de ani și peste – pentru a surprinde întregul profil al potențialului uman al unei țări. Diferența în calcul este că cei patru sub-indici sunt ponderați în mod egal, în timp ce grupele de vârstă sunt dimensiuni ponderate în funcție de structura pe vârste (sau generații) a populației specifice fiecărei țări. Astfel, ultima versiune a indicelui HCI permite nuanțarea mai evidentă a punctelor forte și a punctelor slabe în dezvoltarea competențelor și talentelor în contextul structurii demografice prezente.

În dinamică, valoarea Indicelui Capitalului Uman nu poate fi comparată, întrucât de la prima sa ediție, din 2013, indicele HCI a trecut mai multe actualizări metodologice. Cu toate acestea, sunt posibile unele concluzii privind tendința generală a indicatorului, nivelul atins de către țară și eficiența acțiunilor orientate spre creșterea calității potențialului uman.

Conform clasamentului din anul 2017, Republica Moldova s-a plasat pe locul 62 din 130 de țări, cu un punctaj de 62,3, ceea ce presupune că țara dezvoltă doar 62% din capitalul său uman (Fig. 1). Față de rezultatele din anul 2016 (locul 63 din 130) situația pare a fi mai bună după poziția în clasamentul respectiv, urcând cu o treaptă, dar este mai rea după valoarea luată, mai mică comparativ cu anul 2016, când se înregistra un punctaj de 69,7. Printre țările de referință, Moldova este ultima, iar punctajul acumulat rămâne inferior majorității țărilor Europei de Est și Asiei Centrale.

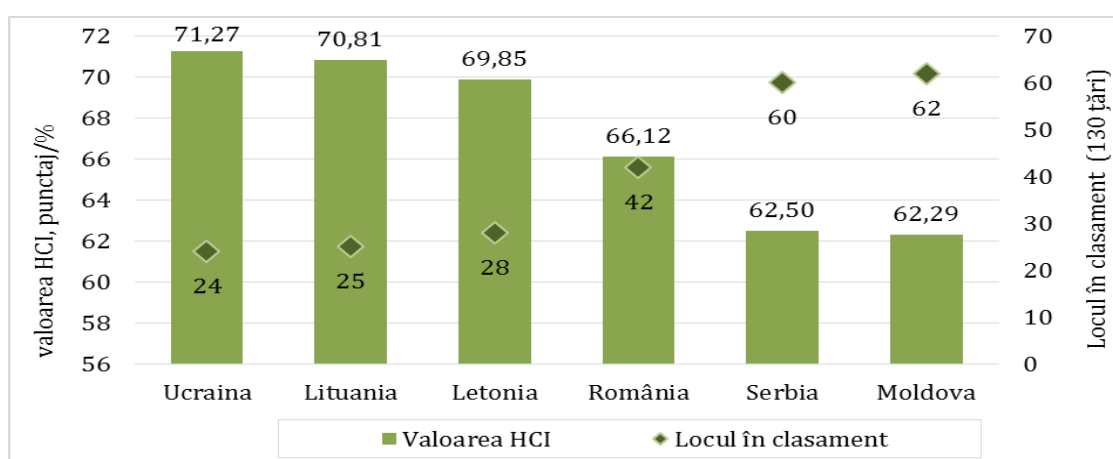

Figura 1. Indicele Global al Capitalului Uman (HCI) pentru Republica Moldova și țările de referință, anul 2017

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report 2017

Plasarea inferioară a Moldovei după Indicele Global al Capitalului Uman se datorează ratelor ridicate de inactivitate și de sub-ocupare a forței de muncă în toate grupele de vârstă, șomajul în rândul tinerilor ș.a., ceea ce duce la scoruri reduse în cadrul sub-indicelui Implementare.

	Capacitate		Implementare		Dezvoltare		Price pe re (Know-how)	
	Poziția	Punctaj	Poziția	Punctaj	Poziția	Punctaj	Poziția	Punctaj
Ucraina	5	81.7	31	72.7	38	71.5	38	59.3
Letonia	6	81.6	52	67.2	35	72.1	41	58.5
Lituania	14	80.4	37	70.3	31	73.1	37	59.5
România	24	76.8	48	67.6	57	66.4	54	53.7
Moldova	52	72.2	72	64.5	72	63.2	85	49.3
Serbia	73	68.4	112	55.0	36	71.8	49	54.8

Figura 2. Poziția Republicii Moldova și a țărilor de referință în funcție de pilonii Indicelui Global al Capitalului Uman (HCI), anul 2017

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report 2017

Republica Moldova este pe trepte inferioare, inclusiv și la cele patru componente ale Indicelui Global al Capitalului Uman. La componenta Capacitate (Tabelul 1.), prin care se vizualizează nivelul educației formale a tinerilor și a generației în vârstă ca rezultat al investițiilor anterioare în educație, țara obține 72,2 puncte și se plasează pe locul 52 în clasamentul internațional și penultimul printre țările de referință, depășind Serbia (locul 72, punctaj 68,4). Conform acestui subindice, circa 28% din populația țării nu dispune de capacitatea necesară și nu este valorificată în acest sens. În raport cu Serbia, Moldova este superioară doar din contul cohortelor de vârstă mai mare (25-54 / 55-64 / 65+ ani) unde indicatorii privind educația secundară și terțiară a populației sunt, ne semnificativ, dar mai înalți, ca rezultat al politicii în domeniul educației până în anii '90.

Tabelul 1. Rezultatele Republicii Moldova pentru pilonul Capacitate al Indicelui Global al Capitalului Uman, anul 2017

Indicatorii compoziți ai pilonului Capacitate	15-24 ani		25-54 ani		55-64 ani		65 ani +	
	Valoare	Poziție	Valoare	Poziție	Valoare	Poziție	Valoare	Poziție
Alfabetizare și numerotare	99,3	54	99,2	21	98,7	19	96,9	16
Rata educației primare	97,6	81	99,4	38	99,0	38	79,4	66
Rata educației secundare	49,3	97	82,4	45	77,3	36	37,4	52
Rata educației terțiare			12,3	76	10,9	64	7,2	63
Indicatorul Capacitate a forței de muncă formate, pe grupe de vârstă			74,1		71,3		56,5	

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report 2017

Vizualizat pe grupe de vârstă, se atestă că pe măsura înaintării în vârstă, indicatorul Capacitate pentru populația Republicii Moldova este tot mai mic: doar 74% pentru generația de 25-54 ani; 71,3% pentru cei de 55-64 ani și circa 56% pentru populația de 65 ani și peste.

Specific majorității țărilor din clasament și țărilor de comparație, Moldova are practic realizat obiectivul educației primare universale în rândul populației (în medie 99% printre persoanele de 15-64 ani) și este orientată spre realizarea obiectivului privind educația secundară universală. Pe de o parte, însă datele disponibile nu țin cont de modurile alternative de învățare,

cum ar fi uceniciile informale, sistemele de învățare la locul de muncă ș.a. ce au avantaje incontestabile și extinse în creșterea capacității educative și profesionale a capitalului uman. Pe de altă parte, mărimea coortei de vârstă și investițiile făcute își pun amprenta pe rezultate.

La componenta *Implementare*, ce integrează în sine indicatorii ocupaționali cu scopul de a diagnostica gradul de integrare, aplicare și acumulare a competențelor populației adulte în câmpul muncii, Moldova este pe poziția 72 cu un punctaj de 64,5, depășind, și aici, Serbia, aflată pe locul 112 cu 55 de puncte (*Tabelul 2.*). Potrivit valorii luate, în Moldova doar 2/3 din populația de 15 ani și peste se regăsește și este valorificată pe piața muncii autohtone. Inclusiv, și pentru cea mai activă cohortă de vârstă (25-54 ani) potențialul este slab valorificat pe piața muncii (74,1%). Remarcăm, dintre țările de referință, cele mai bune rezultate la componenta *Implementare* prezintă Ucraina (locul 31, scorul 72,7) și Lituania (locul 37, scorul 70,3).

Cel mai puțin integrat pe piața muncii autohtone este potențialul uman tânăr de 15-24 ani (52,4%) și cel aflat la vârsta de (pre)pensionare și post pensionare (de 55-64 ani (61,5%)), ca urmare a tranziției lente de la procesul educativ la piața forței de muncă pentru tineri și mecanismele proaste de utilizare a competențelor potențialului uman în vârstă. Aceste lacune vorbesc despre provocările structurale care blochează intrarea și reținerea în câmpul muncii, oportunitățile insuficiente de angajare, stimulentele necorespunzătoare pentru lucrătorii generațiilor mai tinere și mai în vârstă de a se integra pe piața forței de muncă, precum și sistemele ineficiente de competență și de recalificare.

Tabelul 2. Rezultatele Republicii Moldova pentru pilonul *Implementare* al Indicelui Global al Capitalului Uman, anul 2017

<i>Indicatorii compoziți ai pilonului Implementare</i>	15-24 ani		25-54 ani		55-64 ani		65 ani +	
	<i>Valoare</i>	<i>Poziție</i>	<i>Valoare</i>	<i>Poziție</i>	<i>Valoare</i>	<i>Poziție</i>	<i>Valoare</i>	<i>Poziție</i>
Rata de participare a forței de muncă	21,1	128	56,8	128	40,1	121	7,0	106
Decalajul de gen în rândul populației ocupate	0,83	58	1,05	1	0,69	61	0,70	14
Rata de șomaj	12,9	57	4,7	54	2,4	40	0,5	26
Rata sub-ocupării	7,3	44	6,7	52	4,2	45	1,3	21
Indicatorul <i>Implementarea forței de muncă, pe grupe de vârstă</i>	52,4		70,3		61,5			

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report 2017

Potrivit coraportului dintre componenta *Capacitate* și componenta *Implementare*, Republica Moldova se raportează la țările care au făcut anterior investiții în creșterea capacității capitalului uman, dar nu investește suficient pentru ca acesta să-și găsească continuitatea ca forță de muncă. Implementarea redusă a potențialului uman cere o mai mare atenție înțelegerii problemelor structurale, care împiedică utilizarea vastă a potențialului cu înaltă calificare. Un factor evident aici este prezența discrepantei și discriminării de gen pe piața forței de muncă. Potrivit indicatorilor compoziți ai componentei *Implementarea* Indicelui Global al Capitalului Uman, în grupele de vârstă tânără și cea de la 55 ani și peste, femeile sunt, în medie, cu un sfert mai puțin reprezentate pe piața muncii în raport cu bărbații.

Pentru componenta *Dezvoltare* și componenta *Pricepere*, Moldova ia ultima poziție printre țările de referință, fiind pe locul 72 și locul 85 în clasamentul total (130 țări). În general, la ambele componente, Moldova se află la o distanță foarte mare (de la 15 la 31 poziții) față de pozițiile la care s-au aranjat țările comparate. Cele mai bune rezultate la componenta *Dezvoltare* și componenta *Pricepere* prezintă Lituania, plasându-se pe locul 31 și respectiv locul 37, iar mai aproape de Moldova, dar cu rezultate mai bune, este România – locul 57 și 54.

Menționăm, sub-indicele *Dezvoltare* se raportează prin majoritatea indicatorilor de calcul la generația tânără (0-14/15-24 ani) și măsoară, pe de o parte, educația formală (oferta, calitatea, accesibilitatea acesteia) și dezvoltarea potențialului forței de muncă viitoare, iar pe de altă parte, disponibilitatea și continuitatea creșterii calificării sau recalificării pentru forța de muncă actuală (25-64 ani) (*Tabelul 3.*). Valoarea sub-indicelui *Dezvoltare* atinge doar 63,2 puncte, ceea ce presupune că mai mult de 1/3 din capitalul tânăr al populației nu este în totalitate integrat în procesul de dezvoltare sau întâmpină careva bariere, iar pentru populația economic activă disponibilitatea de (re)calificare este foarte redusă, Moldova plasându-se pe locul 120 la acest indicator în clasamentul total (130 țări). Moldova înregistrează rezultate inferioare la majoritatea indicatorilor dezagregați ai subindicelui *Dezvoltare*, cele mai mici valori prezentând: rata de cuprindere în învățământul primar și cea privind învățământul terțiar, indicatorii de calitate pentru aceste doua nivele de învățământ, diversitatea competențelor la absolvenți, disponibilitatea de (re)calificare este foarte redusă.

Tabelul 3. Rezultatele Republicii Moldova pentru pilonul *Dezvoltare* al Indicelui Global al Capitalului Uman, anul 2017

Indicatorii compoziți ai pilonului <i>Dezvoltare</i>	0-14 ani		15-24 ani		25-64 ani	
	Valoare	Poziție	Valoare	Poziție	Valoare	Poziție
Rata de înscriere în învățământul primar	89,9	101				
Calitatea învățământului primar ¹	4,0	68				
Rata de înmatriculare în învățământul secundar	84,0	71				
Diferența de gen privind înmatricularea în învățământul secundar	1,0	1				
Rata de înmatriculare la învățământul vocațional/de meserie			43,4	31		
Rata de înmatriculare în învățământul terțiar			41,2	62		
Diversitatea competențelor absolvenților ²			0,20	74		
Calitatea sistemului de educație ¹			3,2	94		
Gradul de pregătire a cadrelor didactice ¹					3,1	120

¹Pe o scală de la 1 la 7 (1=cel mai rău, 7=cel mai bun)

²Pe o scală normalizată de la 0,090 la 1,000 (0,090=cel mai bun, 1,000=cel mai rău)

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report 2017

În sporirea oportunităților de dezvoltare a potențialului uman al forței de muncă o componentă importantă este structura pe vârste a populației. În contextul procesului de îmbătrânire, pentru Moldova, precum și pentru majoritatea țărilor, prioritate pentru dezvoltarea capitalului uman sunt creșterea oportunităților de învățare de-a lungul vieții (continuă), eficientă în schimbarea capacităților populației active.

Studiile arată că sistemele actuale de învățământ sunt tot mai expuse riscului de a fi depășite, iar eforturile de modernizare nu sunt în majoritatea cazurilor în conformitate cu cerințele economiei sau ale societății. Crearea unui curriculum de "pregătire pentru viitor" include revizuirea limbajului de predare a disciplinelor și acordarea unei atenții suficiente dezvoltării abilităților digitale. O atenție deosebită se cere în asigurarea predării de înaltă calitate, stimularea eficientă pentru toți participanții, bazându-se pe motivația celor care studiază și incluzând în mod corespunzător toate părțile interesate relevante din sectorul public și cel privat. În plus, o deficiență centrală a sistemului educațional din Republica Moldova, dar și majorității țărilor din regiune, rămâne astăzi mecanismul învățării pe tot parcursul vieții.

Cel de-al patrulea sub-indice *Pricepere (Know-how)* are ca scop să evalueze magnitudinea și profunzimea competențelor de specialitate utilizate la locul de muncă, precum și capacitatea sistemului de a crea un mecanism eficient de oportunități de dobândire a unor noi competențe la locul de muncă și de motivare a investițiilor în dezvoltarea talentelor cu calificare înaltă în rândul actorilor privați și publici, precum și printre indivizi (*Tabelul 4.*).

Tabelul 4. Rezultatele Republicii Moldova pentru pilonul *Pricepere (Know-how)* al Indicelui Global al Capitalului Uman, anul 2017

Indicatorii compoziți ai pilonului <i>Pricepere</i>	25-64 ani	
	Valoare	Poziție în clasament (130 țări)
Rata de ocupare pe posturile de înaltă calificare și nivel înalt de studii	19,1	73
Rata de ocupare pe posturi cu calificare medie	91,6	47
Complexitatea economică ³	0,12	55
Disponibilitatea de angajați calificați ¹	3,3	121

¹ Pe o scală de la 1 la 7 (1=cel mai rău, 7=cel mai bun)

³ date de la -2,33 (cel mai rău scor) la 2,21 (cel mai bun scor)

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report 2017

Sub-indicele se raportează la populația economic activă actuală, în vârstă de 25-64 de ani. Republica Moldova prezintă cele mai modeste rezultate la acest sub-indice, luând doar 49,3 puncte – valoare mai mică decât media globală (peste 55%), este ultima printre țările de referință și pe locul 85 în clasamentul total. Prin indicatorii dezagregați ai sub-indicelui se atestă că economia țării are un nivel foarte scăzut de complexitate, precum și disponibilitate tehnologică. Pe piața locală a forței de muncă, rata de ocupare pe posturile de înaltă calificare și nivel înalt de studii este foarte scăzută (circa 19%) comparativ cu cea a țărilor de referință (unde media este de 35%), Moldova, fiind marcată și de o disponibilitate redusă a angajaților înalt-calificați.

Experiența pozitivă a țărilor arată că dezvoltarea sectorială sau introducerea investițiilor străine directe facilitează creșterea oportunităților de a forma noi practici și de a extinde capacitățile forței de muncă locale. Totodată, educația formală la locul de muncă, educația continuă și instruirea personalului sunt acțiuni necesare de implementat pentru dezvoltarea și aprofundarea abilităților și creșterea ”priceperii” forței de muncă.

O abordare comparativă, în dinamică, a Indicelui Capitalului Uman (HCI), pentru intervalul 2013-2017 nu este posibilă ca urmare a modificărilor raportate la piloni și indicatorii compoziți, ponderea și repartizarea acestora. Comparative sunt doar datele pentru anii 2015 și 2016, prin care se atestă că în acest interval Republica Moldova a înaintat cu 8 poziții, plasându-se de pe locul 71 pe locul 63 în clasamentul total (130 de țări), cu un punctaj mai mare în 2016, 69,7 comparativ cu 66,8 înregistrat în 2015. Totuși, abordate separat, trei din cele patru ediții se atestă: rezultatele Indicelui Capitalului Uman (HCI) al Republicii Moldova au fost cele mai inferioare în raport cu țările Europei de Est și ale Asiei Centrale.

Valorificarea capitalului uman în Moldova se atestă a fi puțin eficientă la toate categoriile de vârstă, țara demonstrând cele mai mici valori ale HCI pe vârste (edițiile pentru anii 2015 și 2016). Cele mai slabe rezultate Moldova are pentru Indicele Capitalului Uman al populației în vârstă economic activă (de 25-54 ani), potrivit căruia sunt valorificate doar 2/3 din potențialul său (sau 62,95% în 2016) (Tabelul 5.). Inferioară se arată și capacitatea țării în dezvoltarea viitoarei generații, populația de 0-14 ani, cu cel mai mic punctaj printre țările de referință 82,97 puncte.

Tabelul 5. Indicele Capitalului Uman (HCI) pentru Republica Moldova pe grupe de vârstă, edițiile disponibile anii 2015 și 2016

		0-15 ani	15-24 ani	25-54 ani	55-64 ani	65 ani +
2015	poziția în clasament (124 țări)	69	64	80	46	53
	valoarea HCI	81,8	68,5	56,7	73,9	58,8
2016	poziția în clasament (130 țări)	71	62	65	47	59
	valoarea HCI	82,97	68,8	62,95	73,5	58,6

Sursa: Realizat de autor în baza datelor The Global Human Capital Report, ediția 2015, 2016

Nu putem omite ca în condițiile îmbătrânirii demografice dinamice ponderea populației în vârstă de 55 ani și peste este în creștere, iar valorificarea potențialului acestui contingent, precum și creșterea oportunităților de îmbătrânire activă devine o necesitate, ca o componentă importantă a investiției în capitalul uman pentru asigurarea sustenabilității economice în condițiile îmbătrânirii demografice inevitabile a populației și dezvoltării tehnologice, care impune un nivel mai înalt de competențe.

În anul 2018, Republica Moldova a trecut hotarul țărilor cu *nivel înalt de dezvoltare umană* (High Human Development), fiind ultima printre cele 53 de țări ale acestei categorii și a 112-a în clasamentul internațional al Indicelui Dezvoltării Umane (IDU), ce cuprinde 189 țări. Menționăm, până în anul 2016, Republica Moldova se clasa, ca țară, cu nivel mediu de dezvoltare.

Cu o valoare a IDU de 0,700 puncte în anul 2017, progresul Moldovei în dezvoltarea umană rămâne, totuși, puțin semnificativ în comparație cu țările de referință (unde media IDU depășește 0,790 puncte), dar și cu țările din Europa și Asia Centrală (media IDU fiind de 0,771 puncte). Totodată, Indicele de Dezvoltare Umană a Moldovei este mai mic și comparativ cu media globală a IDU, care în anul 2017 constituia 0,728 puncte.

Poziția Moldovei și valoarea ei în clasamentul IDU a rămas de-a lungul anilor cea mai inferioară comparativ cu țările din regiune. Cu un interval foarte mare de poziții față de celelalte țări (de la 24 la 77 trepte), Republica Moldova este mai aproape de Ucraina (locul 88, IDU=0,751) și mai departe de Lituania (locul 35, IDU=0,858). De remarcat, în pofida dinamicii pozitive a valorii IDU în intervalul anilor 2012-2017, de la 0,684 la 0,700 puncte Moldova a coborât în clasament cu -3 trepte față de poziția pe care o avea în anul 2012. Dintre cele șapte țări comparate, doar Moldova și Ucraina înregistrează pierderi de poziții în clasamentul IDU, ultima fiind în descensiune cu -8 trepte (față de anul 2012), fapt ce poate fi explicat prin consecințele conflictului armat de pe teritoriul țării cu repercusiuni evidente asupra capitalului uman (*Tabelul 6.*).

Tabelul 6. Indicele Dezvoltării Umane în Republica Moldova și țările de referință, 2010-2017 (189 țări)

	Indicele Dezvoltării Umane (1=cel mai bun)						Poziția după IDU	Schimbarea poziției
	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2017	2012-2017
Lituania	0,824	0,831	0,851	0,852	0,855	0,858	35	5
Letonia	0,816	0,824	0,838	0,841	0,844	0,847	41	2
România	0,797	0,795	0,802	0,805	0,807	0,811	52	2
Serbia	0,759	0,768	0,775	0,780	0,785	0,787	67	0
Georgia	0,735	0,750	0,765	0,771	0,776	0,780	70	7
Ucraina	0,733	0,743	0,748	0,743	0,746	0,751	88	-8
Moldova	0,670	0,684	0,696	0,693	0,697	0,700	112	-3
Europa și Asia Centrală	0,733	0,749	0,761	0,764	0,767	0,771		
Media globală	0,698	0,709	0,718	0,722	0,726	0,728		

Sursa: Realizat de autor în baza datelor Human Development Report, ediția revizuită septembrie 2018

Ajustat la inegalitate și reflectat în baza a trei dimensiuni ce fac trimitere la parametrii de calitate a dezvoltării umane (sănătate și o viață lungă; educație; nivel de trai decent), valoarea IDU în Moldova devine și mai mică, atingând nivelul de 0,627 puncte, cu o pierdere de 10,4% din IDU (*Tabelul 7.*). Nivelul de trai, în special inegalitatea repartizării veniturilor în rândul populației, influențează cel mai mult ascensiunea sau regresul țării în clasament după Indicele Dezvoltării Umane. Astfel, constatăm că din indicatorii compoziți ai inegalității, pe contul discrepanțelor în veniturile populației revine diminuarea IDU până la valoarea de 0,522 puncte (cu o pierdere de 14% din IDU), fiind cea mai joasă alături de Georgia (0,508).

Tabelul 7. Indicele Dezvoltării Umane ajustat în baza inegalităților, 2017

	Valoarea IDU	IDU ajustat pentru inegalitate (IHDI)	Media pierderii în raport cu IDU (%)	Indicele speranței de viață ajustat pentru inegalitate	Indicele educațional ajustat pentru inegalitate	Indicele veniturilor ajustat pentru inegalitate
Lituania	0,858	0,757	11,7	0,797	0,840	0,649
Letonia	0,847	0,759	10,4	0,792	0,834	0,661
România	0,811	0,717	11,7	0,797	0,714	0,647
Serbia	0,787	0,667	15,2	0,791	0,714	0,525
Georgia	0,780	0,682	12,6	0,756	0,826	0,508
Ucraina	0,751	0,701	6,6	0,742	0,766	0,608
Moldova	0,700	0,627	10,4	0,719	0,658	0,522

Sursa: Realizat de autor în baza datelor Human Development Report, ediția revizuită 2018, septembrie

Moldova deține cea mai dezavantajoasă poziție la capitolul IDU, aceasta indicând că în intervalul 2012-2017 țara are succese minore în domeniul sănătății, educației și nivelului de trai comparativ cu celelalte țări.

În clasamentul internațional The Global Competitiveness Index (GCI), Republica Moldova rămâne pe poziții inferioare la toți cei trei piloni prin care se reflectă calitatea capitalului uman: pilonul Sănătate și educație primară – locul 97 (din 137 țări); pilonul Educația terțiară și training – locul 83; pilonul Eficiența pieței muncii – locul 94.

Pentru pilonul Educația terțiară și training (locul 83), în ultima ediție a clasamentului (2017/2018), se înregistrează o ascensiune remarcabilă în raport cu anul anterior (+8 trepte), cu toate acestea, Moldova avansează doar cu o poziție în grupul țărilor de referință, depășind Georgia. Totuși, țara a rămas cu poziții inferioare în clasamentul total (137 țări), cât și în grupul țărilor de referință, la trei indicatori generali importanți, prin care se reflectă starea generală a sistemului de educație și de pregătire a capitalului uman: nivelul de pregătire a personalului didactic (locul 126); rata de înrolare în învățământul secundar (locul 83) și înrolarea în învățământul terțiar (69). Eficiența reformelor în domeniul sistemului de învățământ se constată a fi slabă, or valorile indicatorilor de calitate și de management al sistemului de educație, dar și nivelul de pregătire al personalului didactic nu s-au schimbat, rămânând evaluate cu 3,3 puncte – puțin calitativ.

O descensiune continuă, în ultimii ani, Moldova înregistrează la pilonul Eficiența pieței muncii (locul 94). Din rezultatele clasamentului The Global Competitiveness Index (GCI), se atestă că stagnarea la pilonul Eficiența pieței muncii în ultimii ani (în raport cu 2013/2014) este alimentată de înrăutățirea situației la indicatorii: Flexibilitatea în stabilirea salariilor (-62 poziții); Plăți și productivitate (-35 poziții); Femeile pe piața forței de muncă (-8 poziții); Cooperarea în relațiile de muncă-angajator (-5 poziții); Practici de angajare și concediere (-4 poziții).

Funcționalitatea pieței muncii rămâne perturbată de schimbările sociodemografice, criza economică și politică profundă, oportunitățile scăzute de valorificare a potențialului pe piața internă a muncii ș.a. Republica Moldova se înscrie și cu cele mai mici venituri salariale în grupul țărilor de referință, iar în lipsa oportunităților de angajare populația economic activă devină forță de muncă emigrantă în afara țării. Pierderea capitalului uman, în mare măsură tânăr și pregătit educațional, este o problemă actuală cu multiple consecințe economice și sociale, dar și impact asupra dezvoltării sustenabile a țării și respectiv competitivitatea națională / internațională. Se constată că acțiunile orientate în creșterea eficienței muncii și valorificarea potențialului activ necesită a fi perfecționate, sistematizate și continuate, or acestea nu atestă ameliorarea situației pe piața muncii, precum și a indicatorilor ocupaționali.

Astfel, raportându-ne la rezultatele modeste înregistrate de Republica Moldova la nivel internațional și comparativ cu unele țări din regiune, se cer investiții mai bune în capitalul uman. Se evidențiază necesitatea de a concentra atenția în creșterea calității educației în Republica Moldova,

dezvoltarea mecanismelor de asigurare, control și evaluare a calității educației, inclusiv prin armonizarea acestora cu standardele europene și prin obținerea acreditării internaționale.

De asemenea, se impune de a intensifica activitățile raportate la formarea continuă prin educația inter și transprofesională, dezvoltarea și funcționalitatea mecanismelor de (re)profesionalizare. Este imperativă conectarea sistemului de educație din țară la schimbările tehnologice și impactul lor asupra pieței forței de muncă, întrucât învățarea, cercetarea și dezvoltarea, schimbul de cunoștințe, recalificarea și inovarea au loc paralel pe toată durata vieții profesionale, indiferent de activitate, nivel sau sferă economică.

În condițiile pierderii resurselor umane tinere și active, ca urmare a migrației de muncă, se atestă necesitatea de a amplifica activitățile de dezvoltare a unui mecanism eficient de motivare a forței de muncă de a rămâne în țară și de creștere a productivității acesteia, inclusiv prin perfecționarea sistemului de remunerare a muncii, elaborarea mecanismelor de oferire a oportunităților de creștere a talentelor (Republica Moldova rămânând, pe parcursul anilor, pe ultimele poziții în clasamentele internaționale după capacitatea țării de a păstra și a atrage talentele), eficientizarea cooperării și efectuării transferului tehnologic și inovațional dintre mediul academic, mediul de afaceri, administrația publică, partenerii externi.

Bibliografie

1. Global Human Capital Report 2017. Preparing people for the future of work. World Economic Forum, 2018.
2. Human Development Indices and Indicators 2018 Statistical Update. UNDP, 2018.
3. The Global Competitiveness Report 2018. World Economic Forum, 2018.
4. Проект развития человеческого капитала. Всемирный банк, 2018.